

G D H Cole

Gilletankens uppkomst

Ingen rörelse kan bli farlig, som icke har idéer. Liksom de upphöjda idealens män ofta nog misslyckats därför att de icke hållit krutet torrt, lika visst är att huru mycket torrt krut som helst aldrig kan göra en revolutionär rörelse framgångsrik, som icke uppbäres av ideal. Konstruktiv idealism är icke endast den drivande kraften i varje stor folkrörelse, den är även ett bålverk emot reaktion.

Om sålunda fackföreningsrörelsen skall bli framtidens revolutionära makt, kan den bli detta endast i kraft av den idealism, varav den kan komma att inspireras. Så länge dess syften äro enbart materiella, har densamma icke den ringaste utsikt att förändra det kapitalistiska systemet till någonting bätt-

re. När därför socialisterna sätta sin lit till det organiserade »Labour«, så är det i den tron att fackföreningsrörelsen åsyftar någonting mera än att tillfredsställa sina medlemmars åstundan efter större materiellt välbefinnande.

Den gammalmodiga uppfattningen av fackföreningsrörelsen kan bäst sammanfattas i uppslagsböckernas definition av fackföreningarna, som lyder: »En fackförening är en permanent sammanslutning av löntagare, som har till syfte att vidmakthålla och förbättra dessas arbetsvillkor«. Detta synes i förstone vara en ganska träffande beskrivning, ty onekligen hava fackföreningarna i det förflutna huvudsakligen befattat sig med frågan om »kollektiva uppö-

relser«. Definitionen ger i själva verket en träffande bild av fackföreningsrörelsen, sådan den uppfattades av de gamla fackföreningsledarna själva. Historiskt sett har fackföreningarnas främsta uppgift bestått i att inom det kapitalistiska systemets ram hålla priset på varan arbetskraft uppe.

Utformandet av den nya socialismen borde vara den huvudsakliga omsorgen för alla dem, som känna idealens värde och som sträva att åvågbringa en social omvälvning, genomsyrad av skapande idealism.

I det nuvarande samhället är staten en tvångsmakt, som är till för privategendomens skydd och som i sin underdånighet gentemot kapitalismen helt enkelt återspeglar den moderna världens ekonomiska klasstruktur. Nutidens fackföreningar äro endast sammanslutningar av lönarbetare, som tillkommit under den kapitalistiska exploateringens tryck för att bereda dem själva mindre betungande existensvillkor. Vilken bild av framtidens samhälle kunna nu vi socialister frambesvärja av dessa båda element – den kapitalistiska staten och lönearbetarnas fackföreningar?

I det att vi riktigt nog inse, att det nuvarande industrisamhällets beskaffenhet finner sitt naturliga och oundvikliga uttryck i klasskampen, och oavlatligt sysselsätta som vi äro med de fordringar som vår dagliga kamp med kapitalismen ställer på oss, äro vi trots vår vilja till samhällets pånyttfödelse alltför benägna att betrakta statens nuvarande karaktäristika såväl som fack-

föreningarna såsom någonting en gång för alla fixerat och oföränderligt. Somliga betrakta staten såsom i det väsentliga ett uttryck för kapitalismen och göra gällande, att, i och med arbetarnas uppstigande till makten, även staten och alla dess funktioner skola automatiskt upphöra. Detta är anarkism, varmed en art av syndikalism är besläktad. Andra betrakta åter fackföreningen såsom i huvudsak ett förhandlingsorgan, som med kapitalismens försvinnande skall hava uppfyllt sitt ändamål, och som då med ens skall komma att upphöra eller nedsjunka till betydelselöshet. Detta är den rent statsocialistiska eller kollektivistiska synpunkten, såsom den allmänt oriktigt uppfattats både i Storbritannien och annorstädes.

Båda dessa åsikter vila på falska förutsättningar. Den ena förutsätter att staten alltjämt måste i huvudsak förbliva sådan den i dag är; den andra förutsätter att dess trånga uppfattning av fackföreningarnas uppgifter under kapitalismen innesluter alla de uppgifter som någonsin kunna eller böra tillkomma fackföreningarna. Båda åsikterna äro i så måtto ensidiga att de acceptera möjligheten av en förändring av det ena av ifrågavarande organ men bestrida möjligheten av en omvandling av det andra. Men ingenting är mera visst, än att både staten och fackföreningarna, därest dessa båda skola komma att bli ett människovärdigt samhälles grundpelare, måste undergå en genomgripande förändring och genomsyras av en ny anda.

Endast om både staten och fackför-

eningarna taga sig an nya uppgifter och beklådas med kontroll över sina respektive verksamhetsområden, kan ett välbalanserat samhälle danas, där alla olika konsument- och producentgruppers rättigheter och värde såsom människor bliva behörigen tillgodosedda. En kollektivistisk samhällsordning, som icke utfylles av starka fackföreningar, skulle helt enkelt betyda statsbyråkratism i enorm skala; ett fackföreningsväsende, som icke motväges av en stark och demokratiserad stat, skulle mycket väl kunna bliva lika tyranniskt som den av varje motvägande organ ohämmade överherrsstaten.

Industriorganisationernas rätta verksamhetsfält är att bestämma över produktionen och över producenternas roll inom utbytet: dess uppgift är i vidaste bemärkelse industriell och omfattar sådana angelägenheter som direkt angå producenten såsom producent, sålunda hans arbete, vilket är det betydelsefullaste och värdefullaste momentet i hans dagliga liv. Dessa ha ingen rättighet att avgöra »politiska« frågor, ty deras befogenheter härledas från det förhållandet att de äro producenternas representativa organ och att det är producenterna, som böra utöva den direkta bestämmanderätten över produktionen.

Statens rätta verksamhetsfält i förhållande till industrin är att tolka de gemensamma behov och önsningar, som göra sig gällande hos människorna i deras egenskap av konsumenter eller brukare av industrins produkter. Den

kan icke göra anspråk på att avgöra producenternas spörsmål eller på att utöva direkt kontroll över produktionen, ty dess rättigheter härledas från det förhållandet att den är konsumenternas representativa organ och att det är konsumenterna, som böra utöva bestämmanderätten över de nationella produkternas fördelning eller över fördelningen av inkomsterna i samhället.

Industri, i begreppets vidaste bemärkelse, är en fråga både om produktion och förbrukning. Produkten måste framställas, och det måste avgöras, vem som har rätt att förbruka densamma. Å ena sidan är frågan om avgörandet huru produkten skall vara beskaffad och huru den skall användas uppenbarligen i främsta rummet en förbrukarens angelägenhet; å andra sidan äro själva arbetsförhållandena en angelägenhet, som så vitalt och direkt berör de olika grupperna av organiserade producenter, att dessa icke kunna låta bestämmmanderätten över dessa förhållanden förbliva i utomstående händer. Kollektivisterna av den gamla typen ville att det demokratiska samhället skulle allting bestyra och hävdade, att arbetarna skulle finna sina klagomål behörigen undersökta och sina intressen säkert skyddade av ett reformerat parlament under demokratisk kontroll. Han blickade hän mot ett framtidssamhälle, i vilket stat och kommun skulle sysselsätta alla arbetare ungefär på samma sätt som postverket, statens dock-anläggningar och spårvägarna nu göra, med den skillnaden likväl att genom konsumenternas

samfällda goda vilja anständiga löner, arbetsvillkor och arbetstid skulle tillföras arbetaren. Syndikalisten av den nya typen vill att de organiserade arbetarna själva skola allting bestyra; han vill hava dem så organiserade att de äro tillförsäkrade monopol på sitt arbete och att denna primära ekonomiska maktprincip kompletteras med tillhandahållandet av ekonomiska resurser, och sedan vill han att de genom direkt aktion skola vräka undan kapitalismen från kontrollen av industrin och själva träda i full besittning av produktions- och distributionsmedlen.

Häri ligger mera än en disharmoni ifråga om tillvägagångssätten, däri ligger en de grundläggande idéernas disharmoni. Fjättrad i kroppsarbetarens dagliga kamp för tillvaron har kollektivisterna endast tänkt på distributionen. Höga löner under statsgaranti, det var sammanfattningen av hans strävanden. Han ville icke veta av dem som på konstnärers, på idealisters och drömmares vis, likt William Morris, förfäktade att icke mindre fundamental är frågan om produktionen – att giva arbetarna ansvar och bestämmanderätt, kort sagt, frihet att giva uttryck åt sin personlighet i det arbete, varmed de tjäna samhället. Socialismens teoretiska problem i närvarande stund är att återförsona dessa båda ståndpunkter med varandra, ty ensamma äro de var för sig oförmögna att giva det ädla idealet en yttre resning. Den politiska demokratin måste kompletteras med demokrati i fabriken; den industriella demokratin

måste inse, att den skulle återfalla i ett industrialismens tyranni, om den förnekade staten. Om socialisterna, i stället för att döma syndikalismen ohörd, ville söka förstå denna dess centrala idé och söka att bringa densamma i harmoni med deras egna politiska rättfärdighetsideal, då skulle kollektivismen och syndikalismen komma att framstå, icke som motståndare till varandra, utan såsom oundgängliga och varandra kompletterande idéer.

En närmare undersökning av syndikalismens krav visar vägen till den enda verkliga lösningen. Den fackföreningarnas oinskränkta äganderätt till produktionsmedlen, som en del syndikalister tänka sig, är endast en förvrängning och ett överdrivande av ett rättvist krav. Arbetarna böra bestämma över industrins normala skötsel, men de böra icke efter gottfinnande reglera varuprisen, ej heller böra de föreskriva konsumenterna vad de skola konsumera eller överhuvud exploatera samhället såsom de enskilda profitmakarna för närvarande göra.

Vilken är då lösningen? Förvisso ligger den i en fördelning av uppgifterna mellan staten, såsom de organiserade konsumenternas representant, och fackföreningarna, eller organ, som på den industriella sammanslutningens väg därur uppstå, såsom de organiserade producenternas representanter.

Dessa organ kalla vi *gillen*, både för att anknäta dem till traditionerna från medeltiden och för att särskilja dem från denna tradition. Vi, som kalla oss gille-

socialister, tänka oss den samhälleliga produktionen organiserad i demokratiska sammanslutningar av alla dem som arbeta inom en och samma industri och dessa industriförbund i sin tur samman slutna till en organisation, som representerar samtliga arbetare inom samtliga industrigrenar. Å andra sidan tänka vi oss stats- och kommunalförvaltningen demokratiserad och en maktfördelning mellan producenter och konsumenter i fråga om bestämmandet över industrin. Staten bör äga produktionsmedlen; gillena böra bestämma över produktionen. I ett delägarskap av dylikt slag och varken i ren kollektivism eller i ren syndikalism ligger lösningen av frågan om kontrollen över industrin.

Det är givet att ett dylikt projekt kräver en långt mera detaljerad utarbetning än här kan lämnas, och särskilt måste i mångt och mycket avgörandet ställas på framtiden, allteftersom de olika spörsmålen i praktiken uppstå. Vi kunna icke hänge oss åt den förhoppningen att en uttömmande och slutgiltig plan för detta delägareförhållande kan på förhand utarbetas; men däremot vore mycket vunnet, om vi kunna göra klart för oss huru i stora drag det samhälle bör vara beskaffat, som vi önska dana. Vad som erfordras är att på en gång tillfredsställa producenternas medansvarighets- och självstyrelsekrav och konsumenternas fordran på en skäligen fördelning av nationalinkomsterna samt på ett fullständigt förseende med de nyttigheter och tjänster, som dem rättvisligen tillkomma.

Någon sorts delägarskap måste sålunda uppstå, men härvidlag gör sig för närvarande på många håll den tendensen gällande att man för frasen på läpparna, medan man i själ och hjärta ingalunda vill medverka till realiserandet av något verkligt delägarskap. Om detta delägarskap skall bliva av något värde, måste det vara ett delägarskap mellan likaberättigade och icke ett återtagbart medgivande från en välvillig och överlägsen stat. Och för att det skall bliva verklighetsdugligt måste gillena kunna förhandla med staten såsom likaberättigade. De villkor, under vilka producenterna äro villiga att arbeta och på vilka samhället är villigt att tillgodogöra sig deras tjänster, måste bestämmas på förhandlingsvägen mellan gillena och staten. Gillet måste tillvarata sin rätt och sin ekonomiska makt att vägra arbetsprestationer; och staten måste, för att hålla obefogade anspråk tillbaka, kunna förlita sig på sitt votums oväld och på hela samhällets organiserade opinion ifråga om slitandet av uppkomna meningsskiljaktigheter. I sista hand skulle ju bevarandet av likställigheten mellan de båda organisationsformerna kunna medföra möjligheten av olösliga konflikter; i ett samhälle grundat på likställighet synes denna möjlighet emellertid vara ytterst osannolik.

Denna resumé över mitt samhällsideal är ytterst kortfattad, emedan det redan blivit förträffligt och utförligt framlagt på annat håll och jag icke önskar återupprepa vad andra redan sagt. Jag måste emellertid i korthet redogöra

för de skäl som i moraliskt hänseende tala såväl emot socialismen, såsom densamma vanligen uppfattas, som för det ideal, jag förfäktar.

Vilket är då, skulle jag vilja fråga, det fundamentala missförhållande i vårt moderna samhälle, som vi vilja avskaffa?

På den frågan äro tvenne svar möjliga, och jag är säker på att åtskilliga välmående människor skulle lämna det oriktiga. De skulle svara: »Fattigdomen«, när de borde svara: »Träldomen«. Dagligen stående öga mot öga med de upprörande motsättningarna mellan rikedom och nöd, mellan höga dividender och låga löner, och smärtsamt medvetna om det fåfänga i att söka utjämna motsättningarna genom vare sig enskild eller offentlig välgörenhet, skulle de utan tvekan svara att vad de vilja, det är *fattigdomens avskaffande*.

Gott och väl! Det är varje socialist med om. Men icke desto mindre är svaret på min fråga oriktigt.

Fattigdomen är symptomet; träldomen själva sjukdomen. Rikedomens och nödens ytterligheter följa oundvikligen av självsvåldets och klavbundenhetens ytterligheter. Den stora massan äro icke trälbundna därför att de äro fattiga, de äro fattiga därför att de äro trälbundna. Och dock hava socialisterna allt för ofta stirrat sig blinda på de fattigas materiella nöd utan att inse att denna vilar på de trälbundnas andliga degradering.

Jag säger att de icke insett detta, ehuru de ständigt göra gällande att det är en skillnad mellan sociala reformer och so-

cialismen och ehuru de alltid sagt sig sträva efter det kapitalistiska systemets störtande. Ty vilken av våra reformistiska socialister kan förklara, vari skillnaden består och vilken av våra revolutionära socialister förstår vad som verkligen menas med kapitalismens störtande?

Det är lätt att förstå, varför socialisterna kommit att taga fasta på fattigdomens faktum. Varenda en utav dem, åtminstone innan han ätit av den förbjudna frukten i det politiska ämbetsparadisets lustgård, har varit värmd av den brinnande övertygelsen, att vår nuvarande civilisation är gränslöst urartad och omoralisk. Hans främsta strävan blir då att förmå andra att inse att han har rätt. Vad är då mera naturligt än att han för alla människors ögon framlägger den fysiska nödens öppna sår till beskådande? Även den mest oreflekterade kan icke undgå att lägga märke till fattigdomens onda, och det stora flertalet förutsättes sakna reflexionsförmåga. Vi måste därför ställa världen inför det ofrånkomliga faktum att de få äro rika och de många fattiga. Den åsikten att socialismens huvudmål är fattigdomens avskaffande begynner sålunda med ett rent mänskligt argument, ett *argumentum ad hominem*.

Jag har icke tid att skildra de följder som detta ståndpunktstagande hade för socialisternas verksamhet på det praktiskt politiska området. Det må i få ord endast nämnas, varför jag tror att det blivit ödesdigert. Vårt ständiga sysslande med fattigdomen är anledning till vår

långa vandring i reformskuggans dal, det är anledningen till att Labour indrogs i en allians med liberalismen, som förspillde varje möjlighet till framgångsrik politisk aktion under en hel generation. Det finns alltför många, för vilka socialismen kommit att betyda en brantare gradering av inkomstskatteskalan, förstatligande av gruvor och järnvägar och fattigvårdslagstiftningens avskaffande tillika med det dimmiga något bakom allt detta, som de kunna giva varken namn eller gestalt.

Inspirerade av den tanken att fattigdomen är det ondas rot, ha socialisterna strävat att kurerat samhällets sjukdomar genom att söka omfördela inkomsterna. Det måste medges att de hittills icke haft någon framgång i det avseendet. Svalget mellan rika och fattiga har icke blivit en enda tum mindre; det har tvärtom märkbart vidgats. Det är gille-socialisternas övertygelse att det aldrig kan slås bryggor över detta svalg så länge som samhällsproblemet företrädesvis uppfattas såsom ett fördelningsproblem.

Vare sig människan är en rik lätting eller en fattig arbetslös har hon såsom individ tvenne funktioner på det ekonomiska området – hon är både producent och konsument av nyttigheter och tjänster. När socialisterna sökte en grundval för att därpå uppbygga sitt idealsamhälle, hava de omväxlande tagit fasta på någondera av dessa båda sidor av mänsklig verksamhet. Fourieristerna, de kristliga socialisterna och kommunisterna med deras falangstärer,

självstyrande fabriks- och fria kommunideal byggde – och byggde ofullkomligt – på människan såsom producent. Kollektivismen å andra sidan, som inefattar de flesta moderna socialistiska skolor, bygger på människan såsom konsument. Det är vår uppgift att avgöra vilkendera riktningen som har rätt, om någondera har det.

Det är den praktiske socialreformatorns stolthet att han sysslar med »genomsnittsmänniskans genomsnittsförhållanden«. Han förkastar såsom höjden av nonsens varje strävan att upprätta den nya samhällsordningen på idealens grundval; han hyser en vaksam misstro mot människonaturen, mot mänskliga initiativ och mänsklig frihet; och han ser sitt ideal i en faderlig regeringsmakt, modererad av en helst icke alltför verklig demokratisk kontroll. För sådana temperament har kollektivismen en oemotståndlig dragningskraft. Föreställningen att staten icke endast är allena-rådande i sista hand utan att den även är expert inom alla olika industrigrenar erbjuder för byråkraten ett vidsträckt fält för småaktigt tyranni. I den nutida staten, där parlamentets demokratiska kontroll över regeringsåtgärderna är föga bättre än en fars, skulle en kollektivistisk statsmakt vara ett byråkratismens paradiset på jorden.

Detta vidgås också i de flesta fall av socialisterna, som emellertid förklara att det väl kunde avhjälpas, blott parlamentet demokratiserades. »Den politiska maktens erövring« blir a och o för hans politiska verksamhet; han drar alla

sina växlar på den första socialistiska regeringens *calendas grecas*¹. Är nu hans förhoppning på demokratisk industrikontroll genom parlamentet ett ideal, som är värt all den energi, som nedlagts på dess förverkligande?

Vad som mest trängande behöves i våra dagar, det är frihet. Mekaniseringen och kapitalismen i förening ha gjort arbetaren till en slav, som icke har något intresse för produkterna av sitt eget arbete utöver den otillräckliga lön han uppstår. Den kollektivistiska staten kan endast i så måtto förbättra hans ställning att den tillförsäkrar honom bättre lön, även om vi förutsätta att kollektivismen någonsin kan erhålla en sådan inneboende livskraft att den förmår att i praktiken omsätta sina idéer. I andra avseenden skulle den lämna arbetaren väsentligen på samma punkt där han nu står – det vill säga som en löneslav, underkastad sin utifrån honom påbördade herres vilja. Huru demokratiskt sinnat parlamentet än må vara, skulle det icke desto mindre för vilken arbetare i vilken industri som helst förbliva en rent yttre maktfaktor, som ålägger honom sina påbud utifrån och ovanifrån. Därför att postverket är ett statens verk äro postmännen icke friare än fackföreningsmedlemmarna skulle vara, om deras exekutivkommittéer tillsattes av socialministern.

Det kan invändas att i den bild, jag här skisserat, har hänsyn icke tagits till

en viktig faktor, nämligen till fackföreningsrörelsen. Kollektivisterna litar på att arbetarens förhandlingsorganisationer skola kunna neutralisera byråkratismens olägenheter, han emotser den tidpunkt, då fackföreningarnas rätt att föra sina medlemmars talan skall bliva fullt erkänd såväl inom statsdepartementen som inom kommunerna.

Kollektivisterna är beredd att erkänna fackföreningsrörelsen under en kollektivistisk regim. Men han är icke beredd att lita på fackföreningsrörelsen eller att anförtro densamma ledningen av industrin. Han tror icke på industriell självstyrelse, hans industriella demokrati inefattar endast rättighet för arbetarna att själva sköta sina fackföreningar, men icke någon rättighet för dem att kontrollera industrin. Gillesocialisten, å andra sidan, baserar sin samhällsfilosofi på funktionsidén. På det industriella området önskar han icke, att fackföreningarna erkännas av den kollektivistiska staten, utan att den demokratiska staten erkännes av de nationella gillena, som kontrollera industrin i det allmännas intresse.

Under medeltiden, innan kapitalismens mörka tidsålder sänkt sig ner över världen, var industrin organiserad i gillen. Varje stad var då mer eller mindre isolerad och sig själv nog, och inom varje stad fanns ett system av skrän och gillen, som ombesörjde produktionen inom sina respektive yrken. Visserligen

1. Här: skämtsamt uttryck för att skjuta infriandet av löften på framtiden. Red. anm.

voro gillena sammanslutningar av småhantverkare, men under gillenas blomstringstid existerade ingen oöverkomlig skiljemur mellan herre och dräng, och regel var att gesällen i sinom tid blev mästare. De medeltida gillena, som verkade i ett odemokratiskt samhälle, voro givetvis själva i viss mån odemokratiska, och allt eftersom kapitalismen utvecklades, skärptes motsatserna och upplöstes småningom skrävasendet. Vår tid har sin egna behov, och de gillen, som gillesocialisterna önska se upprättade, skilja sig i många avseenden från medeltidens; men i det avseendet äro båda lika, nämligen ätt de innebära kontroll över industrin av arbetarna själva.

Under förra hälften av nittonde århundradet blomstrade i England ett sällskap, som tvivelsutan leddes av de bästa syften och som benämnde sig »Sällskapet för spridandet av nyttiga kunskaper«. Syftet med detta sällskap, som åtnjöt det inflytelserikaste stöd av kapitalister, politici² och universitetsprofessorer, var att för arbetarklassen påvisa vilka välgärningar den kommit i åtnjutande utav genom maskinernas införande och det industriella systemets uppkomst. I sina broschyrer, som hade vidsträckt spridning, framhöll detta sällskap dels den oerhört ökade tillgången av alla materiella förnödenheter, som möjliggjorts genom maskinerna, dels hela samhällets därigenom ökade välstånd. Det framhöll ävenledes kapitalets

och arbetets fastslagna funktioner inom det industriella systemet och de nationalekonomiska lagar, varav kapitalets och arbetets respektive ställning i samhället ytterst betingades. Sedan detta gjorts, vilade vederbörande belåtet på sina lagrar och tackade Gud att allting var som det var.

Det är i hans egenskap av störare av denna den kommersiella självbelåtenhetens frid som William Morris intager en förstarangsplats bland demokratiska skriftställare. Såsom skald och konsthantverkare tillika kände han sin självhävdesdrift hindrad av kommersialismen. Han öppnade sina ögon och skådade omkring sig kommersialismens verk och förstod att det var allt annat än gott. I en kommersialiserad värld åstundade han att göra sköna, okommersiella ting, men fastän han gjorde sköna ting och gjorde det med ekonomisk framgång, kände han sig icke tillfredsställd. Han ville göra sköna ting för folket, men han fann att folket varken hade penningar att köpa eller smak att kunna uppskatta vad han gjorde. Ju mer han sålde av sina varor till det rika fåtalet, desto starkare medveten blev han därom, att det under kommersialismen aldrig kunde för den stora massan finnas någon skönhet, ej heller sinne för det sköna.

Det var på det viset Morris leddes från konsten till socialismen, emedan han insåg att det under kapitalismen icke existerade någon konst eller någon

2. »Politici«: person som innehar universitetsexamen i statsvetenskap el dyl. Red anm.

lycka för det stora flertalet människor. I sin egenskap av konstnär grundade han sin socialism på konsten, liksom var och en av oss, som är socialist, måste grunda sin tro på det i livet, som han bäst känner och mest uppskattar. Ty kommersialismen är en frost, som dödar kulturens alla ädla blomster.

Morris hade en storslagen och vid uppfattning av konsten. Den var för honom icke en enbart yttre, dekorativ form, den var den levande principen i allt skapande. Med konst förstod han icke enbart målningar, skulpturer, poesi, musik och konstindustriella verk, utan själva skapandet av allt som kan skapas, vare sig väl eller illa, vare sig skönt eller utan hänsyn till skönhet. Han ansåg att all sann konst har sin rot i folkets liv och att, där folkets liv är gott, konsten skall naturligen blomstra, och att, där dess liv är förnedrat, konsten aldrig kan blomstra. Han insåg klart, att så länge människan är slav under det industriella systemet, kan där aldrig bli någon god konst och något gott liv för folkets stora massa.

Måhända insåg han icke så klart, huru detta skulle avhjälpas – det var också inte hans sak. Vad han gjorde, det var att för världen klarlägga industrialismens nedrighet och orättfärdighet och dess skändande av kulturen trots det materiella välståndets ökning. Det var tillräckligt gjort av en enda man, och Morris gjorde det väl och grundligt.

Jag har uppehållit mig vid William Morris' socialism, därför att jag har en känsla av att han mera än någon annan revolutionsprofet är ben av samma ben som gillesocialisterna. Frihet till självhävdelse, frihet till arbete såväl som till vila, frihet att tjäna såväl som att njuta – det är den ledande principen i hans livs verk. Det är även den ledande principen i gillesocialismen. Mekaniseringens tyranni kan endast nederslås – vilket icke är detsamma som att förstöra maskinerna – genom att i arbetarnas händer lägga ansvaret för deras liv och arbete, genom att frigöra dem så att de själva få avgöra huruvida de vilja göra gott eller dåligt, huruvida de vilja göra slavars eller fria mäns arbete. Alla våra ansträngningar måste länkas i den riktningen; genom våra närmaste åtgärder måste vi söka jämna vägen för det kommande fria förbundet mellan producenter och konsumenter.

Detta är i själva verket en lära som står i direkt motsats till samtidens politiska tendenser. Ty i dag röra vi oss i brådstörtat tempo mot en »nationell« kontroll över människornas liv, som är nationell endast i den bemärkelsen att den tjänar den härskande samhällsklassens intressen. Många socialister, som varit statsdriftens mest entusiastiska förespråkare, stå redan bestörta inför tillämpningen av deras principer på det nuvarande odemokratiska samhället. Den största av alla faror är »Selfridge«-staten², som

3. Selfridge's är ett stort varuhus vid Oxford Street i London. (Övers. anm.)

under de senaste tjugu åren så högljutt bebådats av Mr »Kallistenes« Webb. Inom det industriella gebitet måste arbetarna vara fria och styra sig själva, annars har hela deras emancipationskamp varit förgäves. Om vi måste välja mellan syndikalismen och kollektivismen, skulle varje god medborgare både av plikt känsla och övertygelse välja syndikalismen trots de faror den innebär. Ty syndikalismen syftar åtminstone högt, även om den misslyckas i att hålla produktionen i gång, på det sätt den önskar, i det allmännas intresse. Syndikalismen är en svaghet hos ädla sinnen;

kollektivismen är i bästa fall den samvetsömme affärsmannens tarvliga drömmier. Lyckligtvis hava vi icke att välja mellan dessa två, ty i gilleidén ha socialismen och syndikalismen blivit försonade. Och kollektivismen skall ge sig åt gilleidén, om blott alla frihetsälskare ville samlas kring dess fana, ty till dem särskilt medför den ett budskap som ingen annan socialistisk skola haft. Ur fackföreningen skall gillet växa fram, och endast i gillet finnes friheten och befrielsen från den moderna industrialismens allestädes närvarande tyranni.